

Олександренко К. В. доктор психологічних наук,
професор, завідувач кафедри іноземних мов
Хмельницький національний університет
<https://orcid.org/0000-0001-9735-3715>

ПСИХОЛОГІЧНІ УМОВИ РОЗВИТКУ МОТИВАЦІЇ ІНШОМОВНОЇ МОВЛЕННЕВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ У МАЙБУТНІХ МЕНЕДЖЕРІВ

У статті визначено психологічні умови розвитку мотивації іншомовної мовленнєвої діяльності майбутніх менеджерів. Зазначається, що проведене експериментальне дослідження дозволило зробити висновки про можливість створення умов розвитку мотивації іншомовного мовлення у спеціально організованій спільній навчальній діяльності майбутніх менеджерів.

Ключові слова: психологічні умови; розвиток мотивації; іншомовна мовленнєва діяльність; майбутні менеджери; спільна навчальна діяльність.

Вступ. Актуальність дослідження зумовлена необхідністю вдосконалення психологічного знання задля забезпечення процесу засвоєння іншомовного мовлення майбутніми менеджерами [1; 2]. Проблема полягає у тому, що здобувачі вищої освіти набувають значного обсягу мовних знань, при цьому не завжди опановують навички іншомовної комунікації [3]. Цей чинник значно стримує задоволення потреб особистості у самовдосконаленні, професійному зростанні, професійній комунікації. Вирішення цієї проблеми передбачає пошуки шляхів активізації іншомовної мовної діяльності здобувачів вищої освіти, організації ефективного іншомовного спілкування, що потребує мотиваційного забезпечення. Складність у засвоєнні іншомовного мовлення полягає у тому, що у здобувачів вищої освіти відсутня природна потреба прийняти або передати повідомлення іноземною мовою. Змістова сторона програм не має мотивуючого характеру, а можливість актуалізації навичок, що здобуваються, часто значно відстрочена.

Аналіз теорії та практики навчання іноземної мови показує, що існуючі підходи до вирішення цієї проблеми є недостатньо ефективними: у них відсутня науково обґрунтована теорія мотивації іншомовної мовної діяльності, не визначено систему чинників, що сприяють її розвитку, недостатньо уваги приділяється проблемі забезпечення змістовного іншомовного спілкування у навчальному

процесі. Вивчення сучасної психологічної літератури з питань засвоєння іноземної мови свідчить про те, що основи дослідження проблеми визначення психологічних умов розвитку мотивації іншомовної мовної діяльності існують. Так, положення, що розробляється у працях українських науковців про необхідність навчання рідної та іншомовної мови як діяльності ставить питання і про необхідність спеціального формування її мотиваційного аспекту [4; 5 та ін.].

Метою статті є визначення психологічних умов розвитку мотивації іншомовної мовленнєвої діяльності майбутніх менеджерів.

Теоретичне підґрунтя. У роботах О. Ф. Волобуєва, Н. Є. Гоцуляк, С. В. Цимбал та ін. розглядаються питання розвитку мовленнєво-мисленнєвої активності в процесі засвоєння іноземної мови, а також відзначається практична значущість приведення у відповідність змістовної сторони мовленнєвої активності здобувача системі її потреб. Значним внеском у вирішення проблеми є дослідження мотивації вивчення іноземної мови (Р. А. Брандт, Р. Гарднер, У. Ламберт, Р. Оксфорд та ін.), у яких розроблено наукові підходи до аналізу та організації навчального процесу, спрямованого на формування позитивної мотивації до вивчення предмета. У дослідженнях R. Clement, P. Macintyre, K. Noels розглядаються різні умови, що впливають на бажання застосовувати іноземну мову. Автори визнають, що

рішення про ініціювання промови є мотивованим актом, який залежить від особистісних рис та станів.

Таким чином, існуючий теоретичний та практичний матеріал створює передумови для вирішення суперечності між необхідністю мотиваційного забезпечення іншомовної мовної діяльності майбутніх менеджерів та відсутністю розробленої теорії визначення психологічних умов розвитку мотивації іншомовної мовленнєвої діяльності. Пошук вирішення проблеми можливий у межах особистісно-орієнтованого підходу, для якого характерною є орієнтація на реальні інтереси, потреби та мотиви здобувачів як суб'єктів навчального процесу, активізацію їхнього інтелектуального потенціалу.

Методи дослідження – контент-аналіз, експеримент, аналіз продуктів діяльності, методи математичної статистики.

Результати та обговорення. Процес породження мовлення рідною та іноземною мовами представляє одну з фундаментальних проблем у психологічних дослідженнях. Значущість цієї проблеми пов'язана зі складністю процесу засвоєння мови як засобу спілкування. Основні положення праць зводяться до наступного. По-перше, для вивчення цього процесу важливим є розуміння взаємовідносини мови, мовлення та мислення як нерозривної єдності. По-друге, мовлення сприймається як формування та висловлювання думок. Мотиваційно-спонукальний етап є єдністю мотиву і комунікативного наміру. Оскільки мотив є опредмеченою потребою, а предметом мовленнєвої діяльності є думка, в процесі навчання мови необхідно ставити предметний зміст висловлювання ззовні, особливо на початковому етапі. Комунікативний намір відображає мету висловлювання, є регулятором вербальної поведінки партнерів. Отже, комунікативний намір теж має бути об'єктом навчання.

Зарубіжним дослідженням мовленнєвих процесів Дж. Міллера, Ч. Осгуда, Б. Скіннера притаманні біхевіористські погляди на процес засвоєння мови. Мовлення розглядається як система безпосередніх чи опосередкованих

реакцій людини на мовленнєві чи немовленнєві стимули. Однак, розгляд мовленнєвої поведінки як системи навичок, що виникають умовно-рефлекторним шляхом, не міг пояснити багато отриманих експериментальних даних. Наприклад, цей підхід не міг пояснити мовленнєву творчість чи вираження власних думок людиною.

Найбільший вплив на дослідження у галузі засвоєння іноземної мови мала теорія універсальної граматики, сформульована Н. Хомським, який розглядає універсальну граматику як набір глибинних синтаксичних структур, що є базою для оволодіння будь-якою мовою. Його аргументи зводяться до таких тверджень: мова має творчий характер: діти не заучують і відтворюють великий набір речень, але щоразу створюють нові речення, які вони не чули раніше. За усієї складності та абстрактного характеру мовних правил діти дуже швидко опановують ці правила. Це свідчить про наявність у дітей внутрішньої здібності, яка спрямовує їх у засвоєнні мови. Цей підхід не бере до уваги самого того, хто говорить з його особливостями. Уся увага спрямована на мову як об'єкт вивчення. Він ігнорує вплив соціальних та психологічних чинників на процес вчення.

Визнання ролі особистості того, хто навчається, характерне для моделей засвоєння мови, що розробляються у руслі когнітивної психології (Е. Bialystok, К. Chastain, S. Krashen, В. McLaughlin). У когнітивних моделях засвоєння мови не розглядається як формування навички, а розуміється як регульований правилами когнітивний процес.

Теоретичний аналіз досліджень мотивації, пов'язаної із вивченням іноземної мови, показує, що в українській психології автори підходять до вивчення та класифікації мотивів із позиції наявних досліджень мотивів навчальної діяльності (С. С. Занюк, С. Г. Москвичов та ін.). Аналіз праць із цієї проблеми дозволяє умовно поділити їх на дві групи: дослідження різних груп мотивів, їхньої динаміки в процесі навчальної діяльності, психолого-педагогічних умов формування

позитивної мотивації вивчення іноземної мови у закладі освіти; дослідження мотиваційно-потребового аспекту іншомовної мовленнєвої діяльності, способів стимулювання мовленнєвої діяльності іноземною мовою, чинників, що впливають на мовленнєво-мисленнєву активність в процесі навчання іноземної мови.

Зарубіжні дослідження природи та ролі мотивації в процесі вивчення іноземної мови здійснювались у межах психологічної моделі, розробленої Р. Гарднером та У. Ламбертом. Мотивація розглядається цими дослідниками як один із чинників різного виду відносин. Дві групи відносин, виокремлені в їхній роботі, визначають два основні типи мотивації: інструментальний та інтегративний. Інструментальна мотивація належить до мотивації засвоєння мови як засобу досягнення інструментальних цілей: кар'єра, читання технічного матеріалу, навчання в університеті та інші. Інтегративна мотивація відображає бажання поєднатися з культурою людей, які говорять цією мовою, стати частиною цього суспільства.

Становлять інтерес праці Р. Macintyre, Z. Dörnyei, R. Clement, K. Noels, які розглядають різні умови, що впливають на бажання застосовувати іноземну мову: говорити на занятті, читати газети, дивитися телевізійні програми на мові, що вивчається. Автори бачать основну мету у тому, щоб викликати таке бажання. Рішення про ініціювання мови є мотивованим актом, який залежить від особистісних рис та станів. Автори називають три кластери перемінних, що впливають на цей процес: міжособистісна мотивація, групова мотивація та впевненість у собі. Z. Dörnyei пропонує включити до моделі мотивації низку мотиваційних компонентів, які утворюють багаторівневий конструкт. Його модель складається із трьох рівнів: рівень мови, рівень того, хто навчається та рівень ситуації вчення. Вони збігаються із трьома основними складовими навчального процесу - іноземною мовою, тим, хто навчається та навчальним середовищем, а

також відображають три різні аспекти мови - соціальний, особистісний та освітній.

Отже, аналіз психологічних основ мотивації породження мовлення переконує у тому, що дослідження в основному здійснюються у психолінгвістичному аспекті. Психологічний розгляд ролі мотиваційного етапу у розвитку іншомовної мовленнєвої діяльності зустрічається у нечисленних працях. У межах існуючих підходів мотив розглядається як вихідний чинник, що викликає процес мовленнєвого висловлювання. Однак проблема формування мотиваційного аспекту іншомовної мовленнєвої діяльності є недостатньо дослідженою, що проявляється у відсутності чітких уявлень про умови розвитку мотивації іншомовного мовлення.

За підсумками аналізу досліджень можна зробити висновки щодо необхідності вивчення впливу емоційних станів на мотивацію іншомовного мовлення. Теоретичний аналіз праць із проблеми мотивації іншомовної мовленнєвої діяльності дозволяє визначити психологічні умови її розвитку як такі обставини, які викликають у здобувачів вищої освіти – майбутніх менеджерів стан готовності здійснювати поведінку, спрямовану на задоволення актуальної комунікативної потреби, або викликають потребу актуалізувати навички іншомовного мовлення.

Основним напрямом розвитку мотивації іншомовної мовленнєвої діяльності майбутніх менеджерів є її ситуативний розвиток. Взаємопов'язані умови розвитку мотивації іншомовної мовленнєвої діяльності можна поділити на дві групи:

умови, що викликають необхідність здійснення іншомовної мовленнєвої діяльності: забезпечення предметного аспекту іншомовної мовленнєвої діяльності, що відповідає індивідуально-особистим потребам майбутніх менеджерів; використання у створенні процесу засвоєння прийомів, що відповідають принципам комунікативності (принципи мовленнєвої активності,

індивідуальності, функціональності, ситуативності, новизни);

умови, що створюють можливість здійснення іншомовної мовленнєвої діяльності: організація спільної навчальної діяльності для актуалізації навичок іншомовного спілкування; зміцнення впевненості здобувачів у собі за допомогою забезпечення можливості досягнення конкретних цілей; усвідомлення майбутніми менеджерами того, що успіх залежить від затрачуваного зусилля; зниження іншомовної тривожності через встановлення сприятливої, довірчої обстановки в процесі навчальної діяльності, зміцнення впевненості у власних знаннях, а також врахування індивідуальних особливостей майбутніх менеджерів та рівня володіння предметом.

Дослідження здійснювалось у три етапи: констатувальний експеримент, що передбачає попередній та основний етапи та формувальний експеримент. Попереднє дослідження було спрямовано вивчення мотивів, що діють в процесі навчання іноземної мови. Основне дослідження передбачало виявлення умов розвитку мотивації іншомовної мовленнєвої діяльності. При визначенні мотивів, які присутні під час засвоєння іноземної мови, застосовано методiku, розроблену Р. Гарднером і П. Тремблї. Для її застосування деякі твердження було переформульовано, деякі було вилучено як такі, що не мають аналогів в українській культурі. Включені до опитувальника шкали дозволяють визначити: ставлення до вивчення англійської мови; інтерес до вивчення іноземних мов; бажання вивчати англійську мову; впевненість у власних здібностях застосовувати мову; наявність іншомовної мовленнєвої тривожності на занятті; силу мотивації вивчення англійської мови. Також було застосовано методiku виявлення мовної тривожності, розроблену Хорвіц. Опитувальник містить 22 твердження, що показують наявність мовної тривожності, а також 11 тверджень, які свідчать про спокійний стан на занятті з англійської мови. Перевагою цієї методики і те, що вона дозволяє визначити і типи стресових ситуацій на занятті.

З метою вивчення емоційних станів, ситуацій їхнього виникнення та переважання було розроблено методiku дослідження за допомогою контент-аналізу текстів – завершень речень. Для дослідження мотивів, які беруть участь в процесі засвоєння іноземної мови, здійснювався аналіз продуктів діяльності майбутніх менеджерів, прийом ранжирування, прийом «Вибір» - «вибір навчальних завдань різного рівня» (репродуктивних і продуктивних, проблемних). Для вивчення мотивів, усвідомлюваних майбутніми менеджерами, було застосовано аналіз продуктів діяльності – їхніх творів.

Прийом ранжирування було використано, щоб визначити структуру мотивів, виявити домінуючі мотиви. При обробці результатів кожного здобувача здійснювався якісний аналіз провідних мотивів. По усій вибірці визначалась частота вибору того чи іншого мотиву.

Дані, отримані за допомогою опитувальника Гарднера, дозволили зробити висновки, що більшість здобувачів 3-го курсу (71,3%) позитивно ставляться до вивчення іноземної мови, виявляють інтерес і бажання її знати. Але Шкала Мотиваційної Інтенсивності показує, що майбутні менеджери не готові витратити зусилля на досягнення цієї мети. Таким чином, якщо розглядати силу та серйозність інтересу через готовність витратити на це необхідні зусилля, то відсоток респондентів різко знижується до 15,3. Ймовірно, такі дані свідчать, що їх приваблює лише кінцевий результат.

Проведений аналіз результатів діяльності - творів майбутніх менеджерів, і навіть прийом ранжирування підтверджують основну тенденцію в їхній орієнтації на практичну значущість вивчення англійської мови. Домінуючим мотивом простежується позиційний мотив – можливість отримання престижної роботи. Пізнавальний інтерес, пов'язаний із процесом здобуття знань, виявили 26,8% респондентів. Для розвитку іншомовного мовлення формування такого інтересу є однією з найважливіших умов, оскільки формування навичок і вмій можливе лише

в процесі самої діяльності, зокрема, у таких продуктивних її видах, як говоріння і письмо.

Констатувальний етап дослідження засвідчив, що здобувачі 3-го курсу мають тенденцію занижувати власні здібності та знання, тобто виявляють невпевненість у вивченні та застосуванні іноземної мови. Психологічні дослідження свідчать про наявність негативної кореляції між впевненістю у собі та тривожністю. Шкала Мовної Тривожності у тесті Гарднера показує, що мовна тривожність різною мірою виражена у 67,6% респондентів. Їх можна розділити на три групи: високотривожні (41,7%), помірно тривожні (23,3%), низькотривожні (35,0%). Результати, отримані за допомогою тесту Хорвіц, дозволяють встановити найбільш стресові ситуації та чинники на занятті з іноземної мови: усне спонтанне мовлення, негативна оцінка з боку членів групи, нерозуміння викладача, помилки. Контент-аналіз текстів-завершень речень виявив часте вживання таких суб'єктивних оціночних одиниць, як «сором'язливість», «невпевненість», «турбота», «гублюся», «хвилююся», «засмучуюсь», що свідчить про те, що здобувачі відчувають тривогу різного ступеня, від «трохи соромлюся» до «зазнаю занепокоєння». Тривога як емоційна складова мотивації може чинити сприятливий і негативний вплив на діяльність. Дослідження підтверджують, що середній рівень тривожності позитивно корелює з успішністю діяльності. Тому в організації навчального процесу необхідно створювати умови обмеження дії цього чинника.

Таким чином, за наявності у здобувачів позитивного ставлення, значного інтересу та бажання знати англійську мову інтерес до самого процесу оволодіння мовою залишається невисоким. Розвиток внутрішньої мотивації можливий, якщо засвоєння мовних засобів відбувається у процесі постійного іноземномовного спілкування. Таке спілкування може бути ефективно організовано за умов спільної навчальної діяльності. Висока мовна тривожність та низька самооцінка майбутніми менеджерами власних знань та

мовних здібностей негативно впливають на розвиток мотивації іноземномовного мовлення. В організації навчального процесу необхідно створення умов, що знижують дію цього чинника. Відсутність у здобувачів природної потреби у розмові іноземною мовою має своїм наслідком недостатньо сформовані комунікативні навички. Розвиток мотивації іноземномовного мовлення передбачає створення умов виникнення комунікативної потреби у здобувачів висловити думку чи прийняти інформацію іноземною мовою. Показниками ефективності умов, що вводяться в експериментальному навчанні, можуть бути: підвищення процесуального інтересу до іноземномовної мовленнєвої діяльності, вміння здобувачів ставити самостійно і досягати мети у кожній навчальній дії, зниження іноземномовної мовленнєвої тривожності, підвищення впевненості у власних здібностях і знаннях, зростання мовленнєвої активності.

Мета формувального експерименту полягала у тому, щоб перевірити можливість створення ефективних умов розвитку мотивації іноземномовної мовленнєвої діяльності на основі спеціальної організації навчально-пізнавального процесу. Розроблена програма передбачала вирішення таких завдань: організація навчальної діяльності, що сприяє розумінню майбутніми менеджерами необхідності засвоєння конкретних тем; забезпечення предметного аспекту іноземномовної мовленнєвої діяльності для активного спілкування та вдосконалення комунікативних навичок; зміцнення впевненості здобувачів у власних здібностях через вирішення часткових навчальних завдань та досягнення мети конкретних дій; створення сприятливої емоційної атмосфери для іноземномовного спілкування.

Експериментальна програма розроблена для здобувачів 3-го курсу та розрахована на 38 академічних годин (один семестр). Теми академічної програми та їхня послідовність не змінювалися. Проте організація навчання з врахуванням навчального співробітництва дозволила значно збільшити обсяг матеріалу.

Принципова відмінність полягала у тому, що в експериментальній програмі вирішальна роль відводилася процесу засвоєння іншомовного мовлення, організація якого заснована на спільній діяльності здобувачів на вирішення комунікативних завдань. При цьому пред'явлення нового матеріалу здійснювалося у міру виникнення потреби у ньому. Це дозволяло слідувати від сенсу до значення і форми (від мотиву, що породжує думку, до слова), тоді як традиційний підхід рухається від форми і значення слова до функції. Експериментальне навчання можна умовно поділити на три етапи: 1-й етап – освоєння принципів навчального співробітництва; 2-й етап – орієнтація здобувачів на теоретичний (дослідницький) характер навчальної діяльності; 3-й етап – розвиток навичок іншомовної мовленнєвої діяльності через виконання творчих, проблемних завдань. На початковому етапі експериментального навчання здійснювалося активне залучення претендентів на спільні форми навчальної діяльності. Для цього проводилися короткі бесіди, пояснюючи цілі, завдання та можливості навчальної співпраці. Використані прийоми навчання передбачали постійний розподіл функцій серед членів групи. На перших заняттях здобувачі дізнавалися про цілі такого поділу, знайомилися з різними формами звітності про спільне виконання завдання, вчилися надавати необхідну взаємну допомогу, самостійно оцінювати власні результати та процес діяльності. Створення проблемних ситуацій, під час вирішення яких постійно виникала потреба у нових мовних засобах, сприяло тому, що включення нового мовного матеріалу не сприймалося здобувачами лише як зміст навчального завдання, або як спілкування. При цьому усі зусилля в організації спілкування було спрямовано на те, щоб воно було змістовним та особистісно значущим для майбутніх менеджерів. У той же час спільна навчальна діяльність давала можливість гнучкіше керувати взаємодією здобувачів, з врахуванням їхніх індивідуальних особливостей та рівня

володіння предметом, тобто, дотримуючись принципу індивідуалізації при груповому навчанні.

Для того, щоб дослідити можливі зміни змістовних та динамічних властивостей мотивів в експериментальному навчанні, використовувався прийом О.К. Маркової «Вибір навчальних завдань різного рівня», який дозволяє визначити, чи відбуваються зміни в орієнтації здобувачів на процес та на результат діяльності. Результати кожного зрізу демонструють зростання кількості здобувачів експериментальної групи, орієнтованих на процес. При порівнянні результатів останнього зрізу виявлено статистично значущі міжгрупові відмінності за критерієм хі-квадрат ($\chi^2=6,23$ при $p<0,05$). Розвиток інтересу майбутніх менеджерів до процесуально-змістовної сторони діяльності свідчить про розвиток пізнавального інтересу, який, у свою чергу, свідчить про внутрішню мотивацію, тобто про мотивацію, яка походить від самої діяльності.

Мета є критерієм дієвості мотиву. Під час експериментального навчання вирішення навчальних завдань сприяло розумінню майбутніми менеджерами необхідності та значущості засвоєння конкретних мовних засобів. Прояв самостійності та наполегливості у виконанні завдань розглядалися як усвідомлення цілей діяльності. Позитивна динаміка розвитку процесів цілепокладання в експериментальній групі підтверджує ефективність запропонованої програми навчання. Кількісний аналіз результатів дослідження цих процесів, отриманих за допомогою прийому «Поведінка у ситуаціях різного ступеня обов'язковості», свідчить про значні відмінності між показниками експериментальної та контрольної груп ($\chi^2=7,2$ при $p<0,05$).

Дослідження впевненості у собі також демонструє можливість позитивного рішення під час запровадження спеціальних психологічних умов. У таблиці 1 наведено результати двох зрізів, проведених до початку та наприкінці експериментального курсу.

Значення χ^2 -критерію констатувального і заключного обстежень впевненості у собі здобувачів експериментальної і контрольної груп

Групи	Впевненість у знаннях	Впевненість у здібностях	Впевненість у порівнянні з іншими
Експериментальна (n=26)	17,338*	17,584*	17,682*
Контрольна (n=25)	4,052 (не значущо)	4,049 (не значущо)	5,57 (не значущо)
Міжгрупові відмінності	12,895**	10,092** (не значущо)	12,902**

Примітка: *- критичне значення ($\chi^2=16,813$ при рівні значущості $p<0,01$; ** - критичне значення ($\chi^2=12,593$ при рівні значущості $p<0,05$).

Кількісна обробка результатів дослідження, подана у табл. 1, демонструє статистично значущі міжгрупові відмінності та значущі внутрішньогрупові відмінності в експериментальній групі між констатувальним та заключним етапами за показниками впевненості у знаннях та впевненості у собі порівняно з іншими. Відмінності за показником впевненості у власних здібностях є достовірними лише в експериментальній групі між констатувальним та заключним обстеженнями. Міжгрупові відмінності за цим показником є статистично значущими.

Дослідження мовної тривожності на усіх етапах здійснювалось за допомогою тесту Гарднера. В результаті аналізу отриманих даних на констатувальному етапі вдалося виокремити три групи респондентів за рівнем тривожності: високотривожні, помірно

тривожні, низькотривожні. Психологічні дослідження тривожності як емоційної складової мотивації доводять, що середній рівень тривожності позитивно впливає на розвиток діяльності суб'єкта. Аналіз результатів експериментального навчання свідчить, що воно створює сприятливі умови для формування позитивних емоцій, пов'язаних із застосуванням навичок іншомовного мовлення. Отримані результати дозволяють констатувати значне зниження загальної мовної тривожності у здобувачів експериментальної групи. Кількісна обробка результатів проведеного дослідження за допомогою критерію χ^2 підтверджує достовірність міжгрупових відмінностей, а також достовірність внутрішньогрупових відмінностей у констатувальному та підсумковому обстеженнях (табл. 2).

Таблиця 2

Значення критерію χ^2 при порівнянні показників тривожності в експериментальній та контрольній групах

Групи	Підсумкове обстеження		
	χ^2 емпір.	p	χ^2 крит.
Експериментальна (n=26)	18,041	0,01	16,811
Контрольна (n=25)	8,625	0,05	12,591
Міжгрупові показники	18,062	0,01	16,813

Під час дослідження відзначається підвищення активності здобувачів у навчальному процесі. Активність роботи під час заняття визначалася шляхом спостереження за допомогою асистента під час низки занять на початку і наприкінці експерименту. Було визначено такі критерії прояву активності: кількість ініційованих здобувачем висловлювань; кількість усних відповідей; кількість відмов; кількість звернень до викладача; швидкість виконання завдань (% виконаних завдань на занятті від загальної кількості завдань).

Аналіз протоколів спостережень, виконаних асистентами, дозволив встановити, що у початку експериментального навчання група активних здобувачів становила 23,1%. До кінця експериментального навчання цей відсоток збільшився до 61,4%. Здобувачі перестали відмовлятися відповідати, як це часто траплялося на початку курсу. У важких для них ситуаціях вони почали частіше звертатися до викладача чи інших здобувачів про допомогу. Отримані в результаті експериментального навчання значні відмінності між показниками

констатувального та контрольного зрізів та між показниками в експериментальній та контрольній групах дозволяють зробити висновки, що у навчальному співробітництві знижується дія чинників, що викликають стрес чи тривожність та створюються умови для підвищення самооцінки майбутніми менеджерами власних мовних здібностей. Тобто, створюються умови для позитивної динаміки емоційних компонентів мотивації у здобувачів, які вивчають іноземну мову. Таким чином, проведене експериментальне дослідження дозволило зробити висновки про можливість створення умов розвитку мотивації іншомовного мовлення у спеціально організованій спільній навчальній діяльності майбутніх менеджерів.

Висновки. Психологічними умовами розвитку мотивації іншомовної мовленнєвої діяльності є такі, які викликають у майбутніх менеджерів стан готовності здійснювати поведінку, спрямовану на задоволення актуальної комунікативної потреби чи викликають потребу актуалізувати іншомовні навички. Основним напрямом розвитку мотивації іншомовної мовленнєвої діяльності є ситуативний розвиток мотивації. Його реалізація залежить від таких умов, як, по-перше, забезпечення такого змісту діяльності, що відповідає індивідуально-особистісним потребам здобувачів, надає можливість самовираження та актуалізації навичок іншомовного спілкування. По-друге, від розвитку пізнавального інтересу здобувачів, який проявляється в інтересі до процесуально змістовної сторони діяльності. По-третє, від усвідомлення майбутніми менеджерами часткових цілей та розуміння значущості конкретних способів та засобів вирішення окремих завдань. Важливою

умовою розвитку мотивації іншомовної мовленнєвої діяльності є емоційне регулювання мовленнєвої поведінки. Динаміка модальності емоцій у бік позитивної в процесі експериментального навчання підтверджує, що реалізація психологічних принципів організації спільної навчальної діяльності сприяє створенню необхідних умов обмеження впливу чинника тривожності на іншомовне мовлення майбутніх менеджерів. Можливість постійної актуалізації іншомовних навичок на занятті, успішне вирішення завдань та досягнення конкретних цілей підвищують впевненість здобувачів в їхній здатності застосовувати свої знання. Навчальна співпраця стимулює та розвиває іншомовне мовлення та мислення, а також ініціативу майбутніх менеджерів. Отримані результати демонструють низку змін у навчальній діяльності здобувачів: прояв інтересу до методів теоретичного та творчого мислення, активну включеність до процесу мовленнєвого спілкування, бажання брати участь у різних видах навчальної діяльності, прагнення виходу за межі програми заняття (курсу), розвиток рефлексії. Актуальним залишається вивчення впливу особистості викладача на емоційне регулювання іншомовної мовленнєвої поведінки майбутніх менеджерів та на розвиток мотивації іншомовної мовленнєвої діяльності. Особливий інтерес у дослідженні проблеми може бути сфокусовано на вивчення ролі вольового компонента. Спеціальної уваги потребує проблема пошуку адекватних методів дослідження мотивації іншомовної мовленнєвої діяльності.

Список використаних джерел

1. Бабинець М. М. (2014) Підготовка майбутніх менеджерів до оволодіння технікою ведення бесіди в іншомовному діловому спілкуванні. *Науковий вісник Ужгородського національного університету: Серія: Педагогіка. Соціальна робота*. Ужгород: Видавництво УжНУ «Говерла». Вип. 33.
2. Максименко Л. О. (2011) Навчання професійно спрямованого англомовного діалогу майбутніх менеджерів невиробничої сфери: дис. ... канд. пед. наук. К.
3. Петрова А. І. (2009) Формування іншомовної компетентності майбутніх менеджерів зовнішньоекономічної діяльності в процесі фахової підготовки: дис. ... канд. пед. наук. Вінниця.
4. Сікорська Л. О. (2005) Формування комунікативних умінь майбутніх менеджерів у процесі вивчення іноземних мов: дис. ... канд. пед. наук. Інститут вищої освіти Академії педагогічних наук України, Київ.
5. Формування середовища навчання англійської мови у вищих навчальних закладах. Матеріали науково-методичного семінару (м. Київ, 8 грудня 2016 року). К.: ФОП Кандиба Т. П. 2017. <https://elibrary.kubg.edu.ua/id/eprint/21018/1/%D0%A1%D0%BA%D1%83%D1%80%D0%B0%D1%82%D1%96%D0%B2%D1%81%D1%8C%D0%BA%D0%B0%20%D0%BD%D0%BE%D0%B2%D0%B8%D0%B9.pdf>

References

1. Babyneć M. M. (2014) Pidgotovka majbutnih menedzheriv do ovobodinnja tehnikoju vedennja besidy v inshomovnomu dilovomu spilkuvani. Naukovyj visnyk Uzhgorods'kogo nacional'nogo universytetu: Serija: Pedagogika. Social'na robota. Uzhgorod: Vydavnytstvo UzhNU «Goverla». Vyp. 33 (in Ukrainian)
2. Maksymenko L. O. (2011) Navchannja profesijno sprjamovanogo anglomovnogo dialogu majbutnih menedzheriv nevyrobnychoi' sfery: dys. ... kand. ped. nauk. K. (in Ukrainian)
3. Petrova A. I. (2009) Formuvannja inshomovnoi' kompetentnosti majbutnih menedzheriv zovnishn'oekonomichnoi' dijal'nosti v procesi fahovoi' pidgotovky: dys. ... kand. ped. nauk. Vinnycja. (in Ukrainian)
4. Sikors'ka L. O. (2005) Formuvannja komunikatyvnyh umin' majbutnih menedzheriv u procesi vyvchennja inozemnyh mov: dys. ... kand. ped. nauk. Instytut vyshhoi' osvity Akademii' pedagogichnyh nauk Ukraïny, Kyi'v. (in Ukrainian)
5. Formuvannja seredovyshha navchannja anglijs'koi' movy u vyshhyh navchal'nyh zavkladah. Materialy nauko-metodychnogo seminaru (m. Kyi'v, 8 grudnja 2016 roku). K.: FOP Kandyba T. P. 2017. <https://elibrary.kubg.edu.ua/id/eprint/21018/1/%D0%A1%D0%BA%D1%83%D1%80%D0%B0%D1%82%D1%96%D0%B2%D1%81%D1%8C%D0%BA%D0%B0%20%D0%BD%D0%BE%D0%B2%D0%B8%D0%B9.pdf> (in Ukrainian)

Summary

Oleksandrenko K. doctor of psychological sciences,
professor, Head of the Department of Foreign Languages
Khmelnytskyi National University

PSYCHOLOGICAL CONDITIONS FOR THE DEVELOPMENT OF MOTIVATION OF FOREIGN LANGUAGE SPEAKING ACTIVITIES IN FUTURE MANAGERS

Introduction. *The relevance of the study is determined by the need to improve psychological knowledge in order to ensure the process of learning a foreign language by future managers. The problem lies in the fact that students of higher education acquire a significant amount of language knowledge, while not always mastering foreign language communication skills. In today's world, this factor significantly hinders the satisfaction of individual needs in self-improvement, professional growth, and professional communication. The solution to this problem involves the search for ways to activate the foreign language activity of students of higher education, the organization of effective foreign language communication, which requires motivational support.*

Purpose is to determine of the psychological conditions for the development of the motivation of foreign language speech activity of future managers/

Methods - content analysis, experiment, analysis of activity products, methods of mathematical statistics.

Originality. *The dynamics of the modality of emotions towards the positive in the process of experimental training confirms that the implementation of psychological principles of the organization of joint educational activities contributes to the creation of the necessary conditions for limiting the influence of the anxiety factor on the foreign language speech of future managers. The ability to constantly update foreign language skills in the classroom, successfully solving tasks and achieving specific goals increases students' confidence in their ability to apply their knowledge. Educational cooperation stimulates and develops foreign language speaking and thinking, as well as the initiative of future managers. The obtained results demonstrate a number of changes in the educational activities of the students: the expression of interest in the methods of theoretical and creative thinking, active involvement in the process of speech communication, the desire to participate in various types of educational activities, the desire to go beyond the boundaries of the lesson (course) program, the development of reflection.*

Conclusion. *The main direction of the development of motivation in foreign language speech activity is the situational development of motivation. Its implementation depends on such conditions as, firstly, ensuring the content of activities that meets the individual and personal needs of the applicants, provides an opportunity for self-expression and actualization of foreign language communication skills. Secondly, from the development of the cognitive interest of the acquirers, which is manifested in the interest in the procedurally meaningful side of the activity. Thirdly, from future managers' awareness of partial goals and understanding of the importance of specific ways and means of solving individual tasks. Emotional regulation of speech behavior is an important condition for the development of motivation in foreign speech activity.*

Keywords: *psychological conditions; development of motivation; foreign language speech activity; future managers; joint educational activity.*

Received/Поступила: 27.01.23.